

פרשת בשלח

יום ליבשה (יוצר לשחרית של שביעי של פסח) ר' יהודה הלוי

הִרְאוּ אוֹתוֹתֶם לְכָל רוֹאֵי אוֹתָם וְעַל כִּנְפֵי כְסוֹתֶם יַעֲשׂוּ גְדִילִים. שִׁירָה חֲדָשָׁה שִׁבְחוּ גֵאוּלִים: לְמִי זֹאת נִרְשָׁמַת הַכָּר נָא דְבַר אֲמַת לְמִי הַחוֹתֶמֶת וּלְמִי הַפְתִּילִים. שִׁירָה חֲדָשָׁה שִׁבְחוּ גֵאוּלִים: וְשׁוֹב שְׁנִית לְקִדְשָׁה וְאֵל תּוֹסִיף לְגִרְשָׁה וְהַעֲלֵה אוֹר שְׁמֶשֶׁה וְנָסוּ הַצִּלְלִים. שִׁירָה חֲדָשָׁה שִׁבְחוּ גֵאוּלִים: יָדִידִים רוֹמְמוֹךְ בְּשִׁירָה קִדְמוֹךְ מִי כְמוֹכָה ה' בְּאֵלִים.	יוֹם לִיבְשָׁה נִהְפְּכוּ מִצּוּלִים שִׁירָה חֲדָשָׁה שִׁבְחוּ גֵאוּלִים: הַטְּבַעַת בְּתַרְמִית רַגְלֵי בֵּת עֲנַמִּית וּפַעְמֵי שׁוּלְמִית יָפוּ בְּנַעֲלִים. שִׁירָה חֲדָשָׁה שִׁבְחוּ גֵאוּלִים: וְכָל רוֹאֵי יִשְׁרוּן בְּבֵית הוֹדֵי יִשְׁרוּן אֵין כָּאֵל יִשְׁרוּן וְאוֹיְבֵינוּ פְּלִילִים. שִׁירָה חֲדָשָׁה שִׁבְחוּ גֵאוּלִים: דְּגְלֵי כֵּן תָּרִים עַל הַנְּשָׂאֲרִים וּתְלַקֵּט נַפְזָרִים כְּמַלְקֵט שְׁבָלִים. שִׁירָה חֲדָשָׁה שִׁבְחוּ גֵאוּלִים: הַבָּאִים עִמָּךְ בְּבִרְיַת חוֹתֶמֶךְ וּמִבְטָן לְשִׁמְךָ הִמָּה נְמוּלִים. שִׁירָה חֲדָשָׁה שִׁבְחוּ גֵאוּלִים:
--	---

- **בֵּת עֲנַמִּית:** "ומצרים ילד את לודים ואת ענמים ואת להבים ואת נפתחים" (בר' י:יג)
- **וּפַעְמֵי שׁוּלְמִית יָפוּ בְּנַעֲלִים** - לפי הפסוק בשיר השירים ז, ב: מֶה יָפוּ פַעְמֶיךָ בְּנַעֲלִים בֵּת נָדִיב.
- **בְּבֵית הוֹדֵי** - בבית מקדשי.
- **אֵין כָּאֵל יִשְׁרוּן** - שיבוץ הפסוק מדברים לג, כו.
- **פְּלִילִים** - שופטים.
- **וְאוֹיְבֵינוּ פְּלִילִים** - שיבוץ קטע מהפסוק מדברים לב, לא כִּי לֹא כְצוּרֵנוּ צוּרֵם וְאוֹיְבֵינוּ פְּלִילִים. משמעות השיבוץ כאן יכולה להיות: אין... אויבינו פלילים - כלומר אויבינו אינם השופטים והדנים אותנו. אפשרות אחרת: אויבינו ישפטו ויעריכו ש"אין כא-ל ישורון" (בכיוון דומה מפרש אור החיים על אתר).
- **הַנְּשָׂאֲרִים** - שארית הפלטה.
- **וּתְלַקֵּט נַפְזָרִים** - תאסוף את הגולים הנפוצים.
- **כְּמַלְקֵט שְׁבָלִים** - לפי הפסוק מישעיהו יז, ה. הקוצר שנושרים מידו שיבולים צריך להותירן ללקט העניים. לעומת זאת הקב"ה לא יותיר שום גולה מחוץ לארצו וילקט את אחרוני הפזורים.
- **הַבָּאִים עִמָּךְ בְּבִרְיַת חוֹתֶמֶךְ** - הנכנסים לברית מילה.
- **הִרְאוּ אוֹתוֹתֶם לְכָל רוֹאֵי אוֹתָם. וְעַל כִּנְפֵי כְסוֹתֶם יַעֲשׂוּ גְדִילִים** - אלו שנכנסו לברית מילה (מהבית הקודם) יכולים להראות את הסימן החיצוני לכך באמצעות הציצית.
- **וְעַל כִּנְפֵי כְסוֹתֶם יַעֲשׂוּ גְדִילִים** - לפי פרשת ציצית, במדבר טו, לז-לט.
- **לְמִי זֹאת נִרְשָׁמַת הַכָּר נָא... וּלְמִי הַפְתִּילִים** - הפיטן משתמש בסימני חותם (ברית המלה ו) פתיל התכלת שבציצית כסימני זיהוי ושואל שאלה רטורית - של מי אלו. ואולם הוא משתמש בביטוי הייחודי 'מי זאת', המופיע במקרא רק בשיר השירים, והופך להיות כינויים המדרשי של ישראל (בעקבות שיר השירים ג, ו; ו, י; ח, ה.) ובכך נתונה גם התשובה. (פירוש של עניין זה - בעיונים).
- **הַכָּר נָא ...לְמִי הַחוֹתֶמֶת, ו... הַפְתִּילִים** - לפי דברי תמר ליהודה בבראשית לח, כה.
- **וְשׁוֹב שְׁנִית לְקִדְשָׁה** - את עם ישראל
- **וְנָסוּ הַצִּלְלִים** - שיר השירים ב, יז; ד, ו. ירחקו התקופות הקשות ומצוקותיהן. (כך למשל נדרשות מלים אלו במדרש שיר השירים רבה ב, מז: אלו צללי יגון ואנחה).
- **יָדִידִים** - עם ישראל.
- **יָדִידִים רוֹמְמוֹךְ... מִי כְמוֹכָה** - פרפראזה על תפילת גאולה, שבתוכה אמור הפיוט להשתבץ.
- **מִי כְמוֹכָה ה' בְּאֵלִים** - עפ"י הפסוק משירת הים, שמות טו, יא.

שמות פרק יד (יג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם אֵל תִּירָאוּ הִתְיַצְבוּ וּרְאוּ אֶת יְשׁוּעַת יְקֹוֹק אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רְאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לִרְאֹתָם עוֹד עַד עוֹלָם: (יד) יְקֹוֹק יִלְחֶם
לָכֶם וְאַתֶּם תַּחֲרֹשׁוּ:

מכילתא דר' ישמעאל בשלח ב'

אַרְבַּע כְּתוּת נַעֲשׂוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַיָּם: אַחַת אוֹמֶרֶת: נָפַל לֵים! וְאַחַת אוֹמֶרֶת: נַחֲזֹר לְמִצְרַיִם! וְאַחַת
אוֹמֶרֶת: נַעֲשֶׂה מִלְחָמָה כְּנִגְדּוֹ! וְאַחַת אוֹמֶרֶת: נִצְטוּחַ כְּנִגְדּוֹ! זֹאת שְׁאֲמָרָה 'נָפַל לֵים', נֹאמֶר לָהֶם:
"הִתְיַצְבוּ וּרְאוּ אֶת יְשׁוּעַת יי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם"; זוֹ שְׁאֲמָרָה 'נַחֲזֹר לְמִצְרַיִם', נֹאמֶר לָהֶם: "כִּי
אֲשֶׁר רְאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם, לֹא תִסְפוּ לִרְאֹתָם עוֹד עַד עוֹלָם"; זוֹ שְׁאֲמָרָה 'נַעֲשֶׂה מִלְחָמָה
כְּנִגְדּוֹ', נֹאמֶר לָהֶם: "יי יִלְחֶם לָכֶם"; זוֹ שְׁאֲמָרָה 'נִצְטוּחַ כְּנִגְדּוֹ', נֹאמֶר לָהֶם: "וְאַתֶּם תַּחֲרֹשׁוּ".

Israel divided into four factions at the sea. One was for plunging into the sea; another, for
returning to Egypt; another for warring against them; another, for crying out against them.
To those who were for plunging into the sea, it was said: "Stand ready to see the salvation of
the Lord." To those who were for returning to Egypt, it was said: "For as you see Egypt this
day, you shall see them no more, forever." To those who were for warring against them, it
was said: "The Lord will fight on your behalf." To those who were for crying out against them,
it was said: "And you shall be silent."

Anonymous: קדושתא "ויושע"

על-פי ישראל דוידזון: גנזי שכטר ג' 135-136

אַמְנָם שֶׁלֹש כְּתוּת נַחֲלָקוּ עִמּוֹ
בְּצִאָתָם מִמִּצְרַיִם וּרְדָפָם פְּרָעָה בְּעִצְמוֹ
גְּלִי יָם כְּחִיפָה צְבִיָּהֶם שׁוֹרְרוּ לְשִׁמּוֹ
ה' אִישׁ מִלְחָמָה ה' שְׁמוֹ

דְּבָרָה נִטְבָּע בְּמִי זִידוֹנִי כְּתָה רֵאשׁוֹנָה
הִגִּידָה כִּי רַבִּים רַחֲמֵיו נִפְלָה נָא בְּיַד יי
וַאֲמַר נִרְפָּה יי, כִּי לָהֶם מֹשֶׁה עָבַד יי
הִתְיַצְבוּ וּרְאוּ אֶת יְשׁוּעַת יי

87. אמנמ של כתות] פיוט זה נמצא ג'כ בכ"י מוסרי בדף ו', ע"א, וגם שם הנוסח שלש
כתות, אולם לפי המכילתא (בשלח מסכתא ב' פ"ב) צריך לומר ארבע כתות, וכן נמצא
ג'כ בפיוט: 'בשלח און קובץ' (לעיל שער ב' סי' ז', 3 שורה 20) וכן בירושלמי תענית פ"ב
הלכה ה'. ובתרגום יונתן (שמות י"ד, י"ג).

88. ורדפם] בכ"י מוסרי: רדפם.

89. גלי ים וכו'] בכ"י מוסרי לא נמצא החרוז הזה ותחתיו מנסח: 'גדול נגלה משמי מרומי'.

92. הגידה וכו'] כלומר הכת הזאת האמינה כי אין מעצור לה' להושיע בים או ביבשה

וזו כת של צדיקים גמורים (עי' קרבן העדה על מאמר זה). בכ"י מוסרי: השיבה כי רבים

אפלה נא וכו'.

93. ואמר] בכ"י מוסרי: וגם.

- 95 כתה שניה
 זְמַמָּה לַחֲזֹר לַמִּצְרִים וּלְשַׁעְבֹּדָם וְעַלֵּם
 חֵי הַשִּׁיבָם אֲנִי תַחְתִּיכֶם אֲשַׁפִּילָם
 טָהוֹר נָם לָהֶם זֹאת קָשָׁה מִכָּלֵם
 כי אשר ראיתם את מצרים היום לא חסיפו לראותם עוד עד עולם
- כתה שלישית
 100
 יִזְמָה נַעֲשֶׂה מִלְחָמָה בֵּינִי וּבִשְׁוֹן
 כָּלֵם עַל צֹאֲרֵיהֶם דְּגָלֵינוּ יְרוֹשׁוֹן
 לָהֶם הַשִּׁיב עֲנֵיו נִפְלְאוֹת אֶל תַּרְחִישׁוֹן
 ה' ילחם לכם ואתם תחרישון
- 105
 פו': שְׁלוֹשׁ כְּתוּת נִחְלָקָה וּדְרַי יֵרֵא אֵימָה
 אַחַת נָמָה נִתְּנָה רֹאשׁ וְנִשְׁוֶבָה מִצְרַיִמָּה.
 וְאַחַת נָמָה נִטְבַּע בְּתוֹךְ הַיָּמָה.
 וְאַחַת נָמָה נַעֲשֶׂה בָּם מִלְחָמָה.
 הַשִּׁיב עֲנֵיו בְּשִׁפָּה נְעִימָה.
 ימין ה' רוממה
95. כתה שניה וכו' [בכ"י מוסרי: כת שניה זממה למצרים ושעבוד פעלם.
 97. נם להם] בכ"י מוסרי: סח להם.
 99. כתה שלישית וכו' [בכ"י מוסרי: כת של' יזמה נעשה בהם קרב.
 100–102] שלש שורות אלו חסרות בכ"י מוסרי: ירושון] נ"ל שצ"ל: ירגשון.
 104–106] בכ"י מוסרי באה שורה 105 לפני שורה 104.

שולמית אליצור: שירה של פרשה (נוסח מתוקן)

- 5 כת ראשונה דברה: נטבע במי זדוני,
 הגידה כי רבים רחמיו, נפלה נא ביד יי,
 ואמר להם משה עבד יי:
 התיצבו וראו את ישועת יי.
- כת שניה זממה לחזור למצרים ולשעבוד פעלם,
 10 חי השיבם: אני תחתיכם אשפילם,
 טהור נם להם: זאת קשה מכלם,
 כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם.
- כת שלישית יזמה: נעשה בהם קרב ויבשון,
 כלם על צואריהם דגלינו ירושון,
 15 להם השיב עניו: נפלאות אל תרחישון,
 יי ילחם לכם ואתם תחרישון.
- פזמון:
 שלש כתות נחלקה אימה,
 אחת נמה: נתנה ראש ונשובה מצרימה,
 ואחת נמה: נטבע בתוך הימה,
 ואחת נמה: נעשה בם מלחמה,
 20 השיבם עניו בשפה נעימה:
 ימין יי רוממה.
- 3 כחפת: כאשר כיסה (הים). צביהם: את כלי רכבם (מלשון 'עגלות צב'). 5 במי זדוני:
 במי הים הסוערים. 10 חי: הקב"ה. 11 טהור: הקב"ה. נם: אמר. 13 יזמה: זממה,
 אמרה. 14 על... ידושון: נשלוט בהם; נתינת הרגליים על צווארי האויב המובס
 הייתה סמל לכניעתו המוחלטת (ראה יהושע י, כד). 15 ענו: משה. תרחישון: תספרו,
 תאמרו. 17 אימה: כינוי לישראל. 18–20 נמה: אמרה.

מדרש החפץ (שמות יד) תימן, מאה ט"ו

מלמד שנחלקו שלש כתות על הים.
כת אומרת נעשה מלחמה, וכת אומרת נטבע בים, וכת אומרת נחזור למצרים.
שאמרה נעשה מלחמה, נאמר להם: 'ה' ילחם לכם'.
ושאמרו נטבע בים, נאמר להם: 'התיצבו וראו את ישועת ה'.
ושאמרו נחזור למצרים, נאמר להם: 'כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד'.

This instructs us that they were divided into **three camps** at the sea. **One** said: "Let us wage war," **one** said: "Let us drown in the sea," and **one** said: "Let us return to Egypt." The one that said wage war was told: "The Lord will fight for you." The one that said to drown was told: "Stand by and witness the Lord's salvation." Those that said to return to Egypt were told: "As you have seen the Egyptians today, you shall never again see them."

Philo: Antiquities X:3

Then did the children of Israel sever their counsels into **three divisions** of counsels, because of the fear of the time. For the **tribe** of Ruben and of Isachar and of Zabulon and of Symeon said: Come, let us cast ourselves into the sea, for it is better for us to die in the water than to be slain of our enemies. And the **tribe** of Gad and of Aser and of Dan and Neptali said: Nay, but let us return with them, and if they will give us our lives, we will serve them. But the **tribe** of Levi and of Juda and Joseph and the tribe of Benjamin said: Not so, but let us take our weapons and fight them, and God will be with us.

תלמוד בבלי מסכת סוטה דף לו עמוד ב - לז עמוד א

דתניא, היה ר"מ אומר: כשעמדו ישראל על הים, היו שבטים מנצחים זה עם זה, זה אומר אני יורד תחלה לים וזה אומר אני יורד תחלה לים, קפץ שבטו של בנימין וירד לים תחילה, שנאמר: "שם בנימין צעיר רודם." אל תקרי רודם אלא רד ים. והיו שרי יהודה רוגמים אותם, שנאמר: "שרי יהודה רגמתם." לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזן לגבורה, שנאמר: "ובין כתפיו שכן." אמר לו רבי יהודה: לא כך היה מעשה, אלא זה אומר אין אני יורד תחילה לים, וזה אומר אין אני יורד תחילה לים. קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחילה.

R. Meir said: When the Israelites stood by the Red Sea, the tribes strove with one another, each wishing to descend into the sea first. Then sprang forward the tribe of Benjamin and descended first into the sea; as it is said: "There is little Benjamin their ruler" — read not *rodem* [their ruler] but *rad yam* [descended into the sea]. Thereupon the princes of Judah hurled stones at them; as it is said: The princes of Judah their council. For that reason the righteous Benjamin was worthy to become the host of the All-Powerful, as it is said: He dwelleth between his shoulders. R. Judah said to [R. Meir]: That is not what happened; but each tribe was unwilling to be the first to enter the sea. Then sprang forward Nahshon the son of Amminadab and descended first into the sea.

אברהם (בן מאיר) אבן עזרא (ספרד, 1092-1164)

אַרְבַּעַה עֲמָדוֹ עַל הַיָּם,

צוֹר וְצִיר צֶאן וְצָר;

צָר הֶצִיק לְצֶאן,

וְצֶאן צָעַק לְצִיר,

וְצִיר חָנַן לְצוֹר,

וְצוֹר צָוָה לְצִיר,

צֵא וְחָלַץ צֶאנִי מִיַּד צָר;

זֶה צוֹר יִשְׁעֵנוּ,

פָּצוּ פֶה קִהְלֵנוּ,

וְאָמְרוּ, יְהוָה מִלְּפָנָיו

הוּא יוֹשִׁיעֵנוּ

צוֹר יִשְׂרָאֵל.